DOCUMENTARY TESTIMONIES REGARDING BORDER TERMINOLOGY

Inga Druţă

PhD, Institute of Philology of the Moldavian Academy of Sciences, Chişinău, Moldavia

Abstract: The first manuals and science writings that were meant to raise the awareness of science itself, the first periodic publications, documents related to the economy of the eighteenth and nineteenth centuries in the Romanian language are all valuable sources of terminology. The paper shall list some of the most important documentary sources of the era showing the first mentions of the Romanian customs terms.

Keywords: term, customs terms, document, tradition, innovation

Vămile şi legislaţia vamală se împletesc strâns cu fenomenele economico-sociale şi, astfel, istoria vamală poate fi considerată o parte a istoriei generale a societății.

Termenul *vamă*, intrat în română ca împrumut popular din maghiară (*vám*), este atestat, conform DLR, la 1415. Cu același sens au circulat lexemele *mitarniță*, *posadă*, *scală*, *tamojnă*. Tot la 1415 a fost înregistrat termenul *vameș* (din magh. *vámos*), cu variantele *vamiș* și *vămaș*, care avea mai multe sinonime: *vămar*, *vămuitor*, *vămălaș*, *mitar*, *mitarnic*. În Evul Mediu, dregătorul domnesc cu funcția de conducător al unui punct vamal (din preajma unei ape) se numea în țările române și *schiler*.

Principatele Române reprezentau în Evul Mediu locul de întâlnire a mărfurilor Orientului cu cele din nord-vestul Europei. În această perioadă, primele puncte vamale cunoscute au fost: Câinenii, Branul, Vama Buzăului, Cernăuți (Dascălu, Popa, Giurea 2001: 5).

Primele atestări documentare privind existența vămilor în Țara Românească sunt din perioada domnitorului Vlaicu-Vodă, acestea acordând privilegii vamale negustătorilor brașoveni (1358) și celor sibieni (1370). Erau cunoscute două categorii de taxe: *acciza* (dijma sau zeciuiala) și *vama*.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4010 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

În Moldova, documentele vremii consemnează faptul că în secolul al XV-lea existau, ca sistem vamal, următoarele forme: a) vămi mari şi vămi mici; b) vămi la oraş (taxele locale de astăzi); c) vămi la hotar, vămi la strajă (*ibidem*). „Până la Regulamentul organic, așa zisa «vamă» se lua de la vânzările făcute înlăuntrul țĕreĭ, prin tĕrgurĭ, bâlciurĭ, orașe și sate, – percepêndu-se adesea chiar în profitul proprietarilor pe moșiile lor – în virtutea vechilor privilegiurĭ de carĭ se bucuraŭ multe familiĭ boerescĭ” (Djuvara 1892: 69). Prin urmare, *vama*, cu sensul de „taxă”, era percepută inițial fie în beneficiul unor boieri, fie în vistieria domnească. *Vamă* se numea și *uiumul* („cantitatea procentuală de făină sau de grăunțe reținută la batoză, la moară etc. drept plată în natură pentru măcinat, treierat etc.”). Cu sensul de „taxă încasată de domn sau boieri de la cei numiți într-o funcțiune, de la vămi, ocne, poduri, păduri ș.a.” (Scriban 1939), în limba română veche a circulat și lexemul *avaiet* (*havaiet*).

Pe vremea lui Ștefan cel Mare, la fiecare punct de trecere a frontierei erau așezați „oamenii de încredere ai domnitorului” – *vameșii*, sub directivele *Marelui Vameș*, însărcinat cu conducerea acestei administrații și cu înțelegerile comerciale. În secolul al XVII-lea, paza vămii și prinderea contrabandiștilor erau încredințate corpului de *martalogi* (Dascălu, Popa, Giurea 2001: 6).

În Transilvania, în Evul Mediu, *vama* (cu sensul de „taxă”) se numea *tricesima* sau *vigesima*, iar funcționarii care controlau marfa și calculau taxele vamale (*vameșii*) se numeau *tricesimatori*: „Cum se știe, *vama tricesimală* la început era într-adevăr egală cu tricesima parte (3,33%) a valorii articolelor, dar începând cu mijlocul secolului al XV-lea, cu rare excepții, această cotă-parte a devenit 1/20 (5%)” (Simon 2008: 226). Cu semnificația „tarif vamal”, în epocă circula termenul *vectigal*. În literatura de specialitate se vorbește despre *vectigalurile* din 1603, 1620, 1632, 1634, 1654, 1687 și 1688 (*ibidem*: 222).

Structura unui *vectigal* din secolul al XVII-lea cuprindea titlul, care conținea și data, apoi, în rânduri separate, apăreau denumirile articolelor comerciale, cantitatea și sumele *vămii tricesimale* ce trebuiau plătite. Vămile (sumele percepute) erau trecute în *jurnale vigesimale* sau *registre de tricesimă*.

În Țara Românească și în Moldova, cu sensul de „tarif” era în uz turcismul *nart* (atestat, conform DLR, începând cu 1728), substituit, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, prin termenul de origine franceză *tarif* (care inițial oscila între formele *tarif* și *tarifă*): *tarifă* (AR 1830: 40; CR 1830: 140), *tarif* (AR 1834: 213). În presa vremii, în

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4010 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

primele decenii ale secolului al XIX-lea, franţuzismul era uneori glosat: *tarifă* (nart) (CR 1829: 286).

Termenul *taxă* este atestat încă la 1782 în Ţara Românească, conform unui document citat de V.A. Urechia în *Istoria românilor* (1891, vol. I: 265) (instrucţiuni domneşti către ispravnici relative la protopopi şi biserici): „Protopopi ce datori mai întâi a griji şi a cerceta de podoaba sfintelor biserici, de sfintele taine, cum să le ţie, de botezul pruncului, de orânduiala slujbelor bisericeşti, cu ce *taxă* să se săvârşească şi cu ce chip să petreacă obştia preoţiei") şi la 1784 în Transilvania: „*tecşile*, adecă preţurile acestea nici a le mai ridica, nici după voia sa a lua sau care n-au fost în obicei a le aduce înlăuntru, să nu fie slobozi, tare se porunceşte" (Stinghe 1901-1903: 4). Apare şi în *Urbariul* [pentru Banat], publicat la Viena în 1781. Înregistrat în *Lexiconul de la Buda* (1825) sub forma *tacsă*.

Pe lângă manuale, calendare, publicaţii periodice etc., şi unele documente cu caracter economic din epocă reprezintă o sursă preţioasă de unităţi terminologice. Într-un document din 1831, semnat de Gheorghe Filipescu, „marele dvornic din lăuntru" (un proiect apărut în 200 de exemplare sub formă de „filadă" (broşură), cu propuneri privind îmbunătăţirea lucrării pământului, a calităţii cerealelor şi a „soiurilor" de vite) (Constantinescu 1998: 155-166), pe lângă unele calcuri şi stângăcii (*luptă de târg* „legea cererii şi ofertei", *râuri plutoase* „navigabile", *plutire* (pe râuri) „navigaţie (fluvială)", *prisosul grâului* „excesul de cereale", *chiria transportuirii* „tariful de transport" ş.a.), găsim şi încercări de a se introduce termeni împrumutaţi, indispensabili economiei textului redactat: *exportaţie* „export", *product* „produs" („Aşadar, din netrebnica alegere a seminţei şi din metodul cel prost al plugarilor se pricinuieşte necurăţenia grâului şi prin urmare nefolosinţa *exportaţiei* acestui *product*"), *transportuire* „transport" („Din judeţul Ialomiţa şi până la Brăila chiria *transportuirii* unei chile de grâu pe uscat este taleri 18, şi prin urmare, dupe analoghie, cu adaos din locuri mai depărtate"), *a naturaliza* („Stăpânirea locală poate cumpăra din Odesa sămânţă de rişcă [hrişcă?] spre a o *naturaliza* şi în Valahia"), *articolde negoţ* („spre a nu se lăsa întru nebăgare de seamă un asemenea *articol de negoţ*, care ar putea aduce intrare în ţară de o numeroasă sumă de bani peste an, trebuinţa ar fi ca această sare, printr-o lucrare himicească, să se găsească mijlocul a se curăţa de acea materie străină...").

O culegere de documente economice din secolul al XIX-lea (anii 1813-1852) (v. Catalog 1967) din Transilvania ne furnizează informaţii preţioase privind prezenţa în

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4010 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

înscrisuri a unor termeni curenţi în epocă, unii dintre care au fost consemnaţi ulterior în dicţionare generale şi specializate de limba română şi s-au afirmat în terminologia vamală, iar alţii au dispărut. Astfel, din prima categorie fac parte unităţile terminologice *chirie*, *comerţ*, *contract*, *expeditor*, *taxă* ş.a. Categoria a doua cuprinde împrumuturi germane: *Anschlag* „evaluare, taxare" (doc. 1825: 368), *Protekţionaltaxe* (doc. 2428: 462), *Punzierung* (şi *Passierung*) „bilet de liberă trecere a mărfurilor" (doc. 577: 120 ş.a.; este frecventă şi forma trunchiată *pasus*: doc. 31: 19 ş.a.), *Vorschuss* „avans" (doc. 1668: 343). Pe lângă aceşti termeni, în documentele consultate (corespondenţă a unor companii) se întâlnesc şi elemente vechi, preponderent de origine turcească sau maghiară, păstrate în limba română ca arhaisme, regionalisme sau elemente populare ori ieşite din uz: *alişveriş* „vânzare, negoţ, afaceri (reuşite)" (doc. 142: 203: „nu este *alişveriş*", „lipsă de *alişveriş*"), *chirigiu* „căruţaş; cărăuş" (*pass.*), *geremea* „amendă, penalizare" (doc. 58: 25), *iumbrucciu* „vameş" (doc. 58: 25), *reghie* „permis, autorizaţie de vânzare" (doc. 620: 128 ş.a.), dar şi sintagme în latină şi italiană (internaţionale): *per consumo* (doc. 378: 84 ş.a.), *per tranzit* (doc. 737: 149 ş.a.), *fede sanitatis* „act eliberat de vamă pentru mărfurile şi oamenii care se deplasau din regiuni necontaminate, precum şi pentru terminarea carantinei" (doc. 1176-1180: 238).

Pentru a completa corpusul terminologic din perioada cercetată şi mai ales pentru primele atestări ale unor termeni vamali, preluăm o serie de lexeme din inventarul constituit de Despina şi N.A. Ursu în valoroasa lucrare *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare* (2004-2006): *acciz* (GC I: 43r; PBV: 11; P&P 1862), *articuluş* (RDN, 4), *articul* (SIU: 29r; IL 1840: 95) şi *articol* (CR 1830: 41; MN 1836: 17), *comerţie* (AR 1832: 64; NPC: X), *comerciu* (PCP: 21; AR 1829: 190; CR 1830: 211) şi *comerţiu* (AR 1832: 44), *exportarisi* (GIC: 228; GC I: 157v; AR 1837: 117), *exportui* (GC V: 121r; BGO 1844: 46), *esporta* (GC I: 155v; FMIL 1844: 54) şi *exporta* (IO: 62; GC I: 143r; MN 1836: 62), *importarisi* (GIC: 228; BFO 1833: 130), *importaţie* (PCP: 21; AR 1830: 164; GC V: 121r), *transport* (IPC: 9, 12; IO: 63), *transporta* (IO: 63), *transportarisi* (GIC: 157) şi *transportui* (AR 1829: 53; GC V: 119v; BGO 1844: 167).

Dintre manualele apărute pe la sfârşitul secolului al XIX-lea prezintă interes pentru cercetarea noastră lucrarea *Elemente de economie politică. Carte de şcoală întocmită după publicaţiuni străine* de D. Aug. Laurian (Bucureşti, Editura Librăriei Socecu & Comp., 1897). Deşi nu este sută la sută originală, ci „mai mult o traducere după cărţile din şcoala franceză ale economiştilor P. Leroy Beaulieu şi E. Levasseur" (p. VI), după cum

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4010 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

mărturiseşte autorul însuşi, scrierea constituie o contribuţie substanţială la dezvoltarea domeniului şi la definirea şi explicarea conceptelor economice cunoscute în epocă în spaţiul românesc, fiind utilă şi sub aspectul terminologiei vehiculate.

În subcapitolul despre regimul vamal, Laurian utilizează două forme de plural pentru substantivul *vamă*: *vămi* şi *vămuri*, încercând să dezambiguizeze un termen polisemantic (este vorba despre ***polisemie internă***, în interiorul domeniului) prin mijloace gramaticale. Astfel, *vămile* desemnează „taxele vamale" („*Vămile*, în înţeles fiscal, sunt taxele ce se percep asupra mărfurilor carĭ intră saŭ ies din ţară, calculate fie după valoare, fie după greutate, măsură orĭ număr", p. 352), iar *vămurile*, „administraţia care percepe taxele" („Pentru a percepe taxe asupra mărfurilor carĭ intră saŭ ies dintr-o ţară, pentru a împedica eşirea unora şi intrarea altora şi pentru a constata mişcarea comerţului cu străinătatea guvernele au stabilit la graniţele statului *vămuri*", p. 275-276). Astăzi, în vederea dezambiguizării circulă doi termeni: *vamă* „instituţie care percepe taxe legale pentru intrarea şi ieşirea unor bunuri din ţară; loc, punct în care funcţionează această unitate" şi *taxă vamală*, iar forma de plural acceptată de normă este numai *vămi*.

În Evul Mediu, vămile erau domeniale, particulare sau ale slujbaşilor aflaţi în fruntea oficiilor vamale princiare. Principatele Române se aflau sub monopolul comercial otoman. Situaţia s-a schimbat după Tratatul de la Adrianopol (1829), odată cu unirea vamală a celor două Principate Române din 1847. Aceste manifestări de independenţă în materie vamală s-au accentuat după unirea politică din 1859, urmărindu-se, prin legislaţia lui Alexandru Ioan Cuza şi Carol I, favorizarea exportului produselor româneşti şi protejarea industriei naţionale, aflate la începuturile sale. Practic, în noile împrejurări politica vamală a oficialităţilor româneşti, departe de a îndeplini doar o funcţie strict fiscală, era un instrument necesar pentru promovarea protecţionismului vamal în interesul mai general al dezvoltării economice. La 1 ianuarie 1860 au fost unificate vămile, administrația centrală fiind la București, iar la Iași funcționând o sucursală.

După cum menționează istoricul Constantin C. Giurescu, „clauza libertății comerțului pe Dunăre și Marea Neagra, înscrisă în Tratatul de la Adrianopol, a avut consecințele cele mai importante asupra dezvoltării economice a țărilor noastre și, prin urmare, asupra întregii vieți românești. Produsele noastre putând fi vândute în mod liber, oricui, la prețul pieței, nemaiexistând monopolul de cumpărare turcesc pentru o serie întreagă de articole și la prețuri sub acelea ale pieței, rezultatul a fost o deosebită afluență de cumpărători, în special în porturile de la Dunăre și în capitală, o mișcare comercială

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4010 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

vie, câștiguri substanțiale pentru producători. Grânele sunt din ce în ce mai căutate; vase numeroase vin să le încarce la Brăila, care, la începutul lui martie 1836, este declarată *porto-franc*; ca urmare, mărfuri străine de tot felul se depozitează aici" (Giurescu 1966: 127). Din aceeași sursă aflăm că după 1829 „sporește simțitor numărul meseriașilor și al negustorilor; potrivit statisticii din 1832, ei ating cifra de 3.269 și sunt împărțiți în 38 de «corporații»; apar și forme incipiente ale industriei capitaliste, cum e fabrica de postav de la Tunari (1843)" (*ibidem*: 127), iar „în 1893 erau în București 115 întreprinderi industriale, dintre care 102, cu 7.128 de lucrători, beneficiau de legea încurajării industriei naționale; în 1902 numărul întreprinderilor bucureștene crescuse la 178" (*ibidem*: 167). Astfel, a fost absolut justificată votarea, în 1887, a primei legi de protecție a industriei naționale.

În aceste condiții, au fost încheiate primele convenții comerciale cu mai multe state, a fost adoptată *Legea generală a vămilor* (1874) și au fost elaborate noi tarife vamale, ceea ce a impulsionat și evoluția limbajului din domeniu.

Legea generală a vămilor cuprindea 11 titluri și 265 de articole, abordând, între altele, dreptul de vamă, administrarea mărfurilor și poliția frontierelor. Tit. VII (art. 166 – 174) se intitula „Despre contrabandă", iar tit. VIII (art. 175 – 213) „Despre modul de a proceda în cazurile de infracțiuni". Potrivit art. 166, care definea *contrabanda*, „orice *importațiune* sau *esportațiune* săvârșită sau tentată în contra dispozițiunilor legii de față, fie în scopul de a nu se plăti drepturile cuvenite fiscului sau de a se eluda o *prohibițiune*, fie numai spre a se evita îndeplinirea unor formalități, va constitui un fapt de *contrabandă*".

„Contrabanda având ca obiect *mărfuri tarifate* sau *prohibite*, făcută sau tentată în cuprinsul unui port sau unui *birou vamal*, prin locuri afectate regalmente la *operațiuni vamale*" se pedepsea cu *confiscarea mărfurilor* și cu o *amendă* egală cu jumătatea valorii acestora, dacă erau tarifate, și cu valoarea întreagă dacă mărfurile erau prohibite (art. 167).

Folosirea în vamă a documentelor false prin care se păgubea fiscul de o parte din drepturile lui era considerată *înșelăciune* sau *escrocherie*, pedepsită conform Codului penal (art. 173). Era vorba de folosirea *facturilor*, a *scrisorilor de trăsură*, a *„poliţelor de carico"* sau a oricăror acte conținând indicații mincinoase prin care se reușea înșelarea bunei-credințe a *agenților vamali* și crearea unei pagube.

În afara delictului de contrabandă, legea de la 1874 incrimina și o seamă de contravenții care, în conformitate cu prevederile Codului penal de la 1864, constituiau

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4010 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

infracțiuni. Astfel, art. 67 dispunea pedepsirea cu amendă de la 50 până la 200 de lei a căpitanului sau patronului vasului dacă nu depunea *manifestul încărcăturii* în 48 de ore de la sosirea în port. Art. 68 incrimina contravenția constând în deosebirile dintre mărfurile menționate în manifest și cele găsite efectiv pe navă. Dacă la bordul navei se găseau mai puține colete decât în *cargo manifest*, căpitanul sau patronul vasului era amendat cu 50 de lei pentru fiecare colet lipsă. Dacă se găseau mai multe colete decât în document, coletele în plus se confiscau. Dacă acestea conțineau *mărfuri prohibite* se aplica și o amendă de 150 de lei pentru fiecare colet în plus. Orice navă încărcată cu marfă de export trebuia să aibă la plecare un *manifest de încărcământ* vizat de *biroul vamal*, indicând natura și cantitatea mărfii.

O sursă valoroasă de termeni vamali este lucrarea *Tariful general al drepturilor de vamă. Raport și discursuri parlamentare* de Alexandru G. Djuvara (București, 1892), în care omul politic analizează relațiile comerciale ale României cu unele state prin prisma tarifelor vamale aprobate. Am înregistrat câțiva termeni simpli: *articol, carantină, concesiune, concurență, consumator, convențiune, export, fruntarii* („frontiere"), *import* (și *importațiune*), *imposit, liber schimb, monopol, negoț, negociațiuni* („negocieri"), *producțiune, protecțiune, suprataxă, tarif* (și *tarifă*) și o serie bogată de termeni complecși sau sintagmatici: *a aplica suprataxe, aplicarea integrală a tarifului, așezarea taxelor unui tarif, clausa națiuneĭ celeĭ mai favorisate, comerciŭ de fruntarie, concurență deschisă, concurență vrăjmășească, convențiune de comerciŭ, cuantumul impositului, exploatarea pădurilor, fabrică favorizată, fabrică privilegiată, fixarea taxelor (pentru fiecare articol), interese economice, inundarea pieței, monopol exclusiv, monopolisarea pieței, obiect de consumațiune, oblăduirea industriei, piață de consumațiune, porturi france, principiul protecțiunii industriei naționale, protecțiune vamală, producțiune românească, protegiarea industriei, regim de avantagii, regimul prohibițiunei, regim silvic, regim vamal* (și *regimul vămilor*), *relațiunĭ de comerciŭ, relațiuni de schimb, resbel economic, resbel vamal, rĕsboi de tarife, rivalitate de producțiune, scăderea taxei, tarif autonom, tarif convențional, tarif de favoare, tarif general* (și *tarifa generală*), *tarif maximal, tarif minimal, tarif protector, tarif vamal* (și *tarif de vamă*), *tarifare ad-valorem, tarifare mixtă, tarificare convențională, taxă de consumațiune, taxă de export, taxă de import, taxă sumptuară, taxă vamală, trafic de fruntarii* ș.a. Unii termeni sunt glosați sau explicați: *uniune vamală* (zollverein); „*monopol* este numai acolo unde numai unul singur profită de

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4010 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

dispoșițiunile unei legi" (p. 37); „un tarif în care s'a păstrat o margine mare de *tocmélă*, de *scădere*" (p. 47).

Printre specialiștii preocupați de istoricul vămilor şi de legislaţia vamală se impune în mod deosebit, la sfârșitul secolului al XIX-lea, Constantin I. Băicoianu. O lucrare importantă în domeniu este *Câteva cuvinte asupra politicei nóstre vamale şi comerciale de la 1875 până în present* (Bucuresci, 1901), în care se abordează premisele și impactul tarifelor vamale asupra dezvoltării economiei românești. Scrierea conține numeroși termeni vamali, iar predominarea termenilor complecși asupra celor simpli ilustrează evoluția domeniului. Termeni simpli: *armator*, *beneficii*, *branșă*, *consum*, *contractant*, *convenție*, *deficit*, *favorisări*, *fract/fracht*, *înlesniri*, *regulator*, *scutiri*, *taxațiune*, *trafic*, *transit*, *tranzitare* („tranzitarea vitelor noastre prin Austro-Ungaria"), *tratări* [negocieri]; termeni complecși: *anchetă industrială*, *articole de export*, *articole protejate*, *autonomie vamală*, *avantagii unilaterale*, *branșă industrială*, *combinațiune de import*, *comerț intermediar*, *concesiuni tarifare reciproce*, *convențiune comercială*, *debușeu intern*, *drepturi vamale*, *eșec tarifar*, *(a) face daraveri*, *graniță deschisă*, *graniță închisă*, *legături negustorești*, *manevrare tarifară*, *mărci de fabrică și de comerț*, *mijlocia exportului* [media], *minorare de taxe*, *nomenclatură tarifară*, *ostilități vamale*, *piață de desfacere directă*, *politică comercială*, *poliție veterinară*, *poziție avantagioasă pe piață*, *primă de import*, *producte românești*, *producțiune agricolă*, *producțiune indigenă*, *producțiuni străine*, *protecțiune vamală*, *protecțiunea proprietății industriale și comerciale*, *quantumul taxelor*, *ramură de producțiune agricolă/industrială*, *reduceri tarifare*, *reducțiune vamală*, *reformă tarifară*, *reformă vamală*, *regulare tarifară*, *regularea relațiunilor comerciale*, *situațiune monopolistă*, *sporirea veniturilor fiscului*, *stabilitate tarifară*, *stat importator*, *state contractante*, *tarif de transport*, *tarifare ad-valorem*, *tarifă convențională*, *tarifă generală*, *tarife diferențiare reciproce*, *taxă protectoare*, *taxe curat fiscale* (și *taxe pur fiscale*), *taxe exorbitante*, *taxe proibitive* (sic!), *tocmeală tarifară*, *tractat* (și *tratat*) *de comerț*, *tratament echitabil (pentru articolele de export)*, *țară consumatoare*, *țară de proveniență*, *țară exportatoare*, *venitul vămilor*, *vexațiune tarifară* ș.a. Unii termeni sunt precizați: *scrisoare de trăsură (frachtbrief)* sau exprimați prin metafore: *scurgerea productelor industriale austro-ungare pe piața noastră*, *tragerea productelor brute din România*.

În *Tariful general vamal* din 1876 se stipulează ce mărfuri „pot intra și eși fără *plată de drepturi*", sunt *scutite de drepturi*, pentru ce produse „se va percepe

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4010 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

*dreptul*hotărât" şi care este procedura pentru *percepţiunea drepturilor*, *tarificaţiune* sau *taxaţiune*, care mărfuri sunt *prohibite la intrare* sau „*sunt supuse dreptului fixat la art.…*".

Inventarul de termeni vamali selectaţi din manualele, discursurile parlamentare, unele documente şi presa vremii arată că terminologia domeniului în secolul al XIX-lea este încă instabilă, în dezvoltare, caracterizându-se prin influenţa mai multor limbi: maghiară, germană, franceză. Unii termeni circulau în diverse forme: *vameş*, *vamiş*, *vămaş*, *vămar*, *vămuitor*, *vămălaş*; *convenţie* şi *convenţiune*;*fract* şi *fracht*; *tarif* şi *tarifă*; *exportaţie*, *esportaţiune* şi *export*; *exportarisi*, *exportui*, *esporta* şi *exporta*; *articuluş*, *articul* şi *articol*; *comerţie*, *comerciu* şi *comerţiu*; *import*, *importaţie* şi *importaţiune*; *transporta*, *transportarisi* şi *transportui*; *tarifare* şi *tarificare*;*transit* şi *tranzitare*; (mărfuri) *proibite* şi *prohibite* ş.a. Se constată sinonime pentru acelaşi concept (chiar şi în texte de lege): *manifestul încărcăturii*, *cargo manifest*, *manifest de încărcământ*; *comerciŭ de fruntarie* şi *trafic de fruntarii*; *fabrică favorizată* şi *fabrică privilegiată*; *oblăduirea industriei* şi *protegiarea* (sau *protecţiunea*) *industriei*; *înlesniri* şi *scutiri*; *drepturi vamale* şi *taxe vamale*; *minorare de taxe*, *reduceri tarifare* şi *reducţiune vamală*; *taxe curat fiscale* şi *taxe pur fiscale*; *regulare tarifară* şi *tocmeală tarifară*; *plată de drepturi*, *percepţiune a drepturilor*, *tarificaţiune* şi *taxaţiune*.

Incursiunea în terminologia vamală a secolului al XIX-lea probează că aceasta îmbină *tradiţia* şi *inovaţia*, dezvoltându-se cu precădere în a doua jumătate a perioadei cercetate şi fiind stimulată de noile condiţii social-economice, de obţinerea independenţei naţionale, de unificarea vămilor şi de apariţia primelor legi şi tarife ce reglementează domeniul. Din inventarul terminologic trecut în revistă, se evidenţiază componenta neologică a limbajului vamal, reprezentând *inovaţia*.

Bibliografie

Constantinescu, N.N. *Studii de istorie economică şi istoria gândirii economice*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1998, vol. III

Dascălu, Ioan, Popa, Mihai, Giurea, Laurenţiu. *Legislaţie şi control vamal*, Bucureşti, Mica Valahie, 2001

Giurescu, Constantin C. *Istoria Bucureştilor: din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1966

Simon, Zolt. *Tarifa tricesimală a Transilvaniei din 1634*. Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Şincai", Târgu-Mureş, XI/2008, p. 221-250

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4010 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

Urechia, V.A. *Istoria românilor*,Bucureşti, 1891, vol. I

Ursu, Despina, Ursu, N.A. *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, vol. I, Iaşi, Cronica, 2004; vol. II, Iași, Cronica, 2006

Surse

Constantin I. Băicoianu, *Câteva cuvinte asupra politicei nóstre vamale şi comerciale de la 1875 până în present*, Bucuresci, Tipografia Lucrătorilor Asociați Marinescu & Șerban, 1901

Catalog 1967 = *Catalogul documentelor referitoare la viaţa economică a ţărilor române în sec. XVII-XIX*. Bucureşti, 1967 (vol. II)

Alexandru G. Djuvara, *Tariful general al drepturilor de vamă. Raport și discursuri parlamentare*. Bucureşti, 1892

GC = Iordache Golescu, *Condica limbii rumâneşti*. BAR, ms. 844 (vol. I), 845 (vol. II), 846 (vol. III), 847 (vol. IV), 848 (vol. V), 849 (vol. VI) şi 850 (vol. VII)

GIC = Dinicu Golescu, *Însemnare a călătoriii mele*... Buda, 1826

Legea generală a vămilor,1874

IO = Paul Iorgovici, *Observaţii de limba rumânească*. Buda, 1799

IPC = [Învăţătură pentru chitanţe date în schimbul bunurilor rechiziţionate de armată], foaie volantă, Sibiu, 1788. BRV IV, nr. 216

D. Aug. Laurian, *Elemente de economie politică.* Carte de şcoală întocmită după publicaţiuni străine.Bucureşti, Editura Librăriei Socecu & Comp., 1897

NPC = Em. I. Nichifor, *Pravilă comerţială*, traducere din limba germană. Braşov, 1837

PCP = Eufrosin Poteca, *Cuvinte panighirice şi moralnice*. Bucureşti, 1826

RDN = *Rânduială despre neutralitate*, foaie volantă, [Sibiu, 1803]. BRV IV, nr. 287

SIU = [Manual de istorie universală predat prin anii 1815-1819 în Seminarul de la Socola din Iaşi], traducere anonimă din germană după J.B. Schütz, Viena, 1805. BAR, ms. 2791, f. 5-327, copie din 1824

Sterie D. Stinghe, *Documente privitoare la trecutul românilor din Şchei*, vol. II, Braşov, 1901 – 1903

Publicații periodice

AR = *Albina românească, gazetă politico-literală,* Iaşi, 1829 – 1850

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4010 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)

BFO = *Buletin, foaie oficială,* Iaşi, 1833 – 1859

BGO = *Buletin, gazetă administrativă,* apoi *gazetă oficială,* Bucureşti, 1832 – 1859

CR = *Curierul românesc,* gazetă politică, administrativă, culturală şi literară, Bucureşti, 1829-1848

FMIL = *Foaie pentru minte, inimă şi literatură,* Braşov, 1838 – 1865

IL = *Icoana lumei, foaie pentru îndeletnicirea moldoromânilor*, Iași, 1840 – 1841

MN = *Muzeu național, gazetă literală și industrială*, București, 1836 – 1838

Dicționare

DLR = *Dicționarul limbii române* (seria nouă), București, 2010

PBV = G.A. Polizu, *Vocabular româno-german*, înavuţit şi cores de G. Bariţ. Braşov, 1857

Scriban 1939 = August Scriban, *Dicţionaru limbii româneşti.* Iaşi, Institutu de Arte Grafice „Presa Bună”, 1939

P&P 1862 = Protopopescu E., Popescu V., *Nou dictionaru portativu de toate dicerile radicale şi streine reintroduse şi introduse în limbă, coprindendu şi termeni şcientifici şi litterari.* Bucuresci: Tipografia lui Toma Teodorescu, 1862

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, ISBN: 978-606-8624-03-7

BDD-V4010 © 2016 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:11:55 UTC)